

Gabriela Bodea



**RĂUL
DELICIULUI
LUMESC**

*

**SPRE
UN
ECONOMICS
IMPERFECT
AL
MIZELOR
MINCIUNII**

Presă Universitară Clujeană

GABRIELA BODEA

RĂUL DELICIULUI LUMESC

SPRE UN *ECONOMICS* IMPERFECT

AL MIZELOR MINCIUNII

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihaela Luțăș

Prof. univ. dr. Laura Mariana Cismaș

Prof. univ. dr. Anca Dodescu

Consultant științific:

Prof. univ. dr. Ioan Lumperdean

Editor:

Conf. univ. dr. Gabriela Bodea

ISBN 978-606-37-2732-0

© 2025 Autoarea volumului. Toate drepturile rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice
mijloace, fără acordul autoarei, este interzisă și se pedep-
sește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

GABRIELA BODEA

**RĂUL DELICIULUI LUMESC
SPRE UN *ECONOMICS* IMPERFECT
AL MIZELOR MINCIUNII**

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2025

Celui mai mare susținător al meu, Florentin



Cuprins

<i>Prolog</i>	...	13
I. Atemporală seducție a minciunii	...	21
I.1. „Autor, caut titlu”	...	21
I.2. „Să nu minți”	...	45
I.3. Ușa minciunii: hotar între carceră, ermetism și eliberare	...	51
I.3.1. Ușa: <i>ab initio</i>	...	51
I.3.2. Conviețuind printre meandrele minciunii	...	57
I.3.3. Ușa-carceră	...	73
I.3.4. Ușa ermetismului	...	81
I.3.5. Ușa eliberatoare	...	89
I.3.6. Ușa autentică și cheia potrivită: afinități, abateri, <i>Paradoxuri</i>	...	95
I.4. Sub vraja minciunii	...	105
II. Adevăruri despre minciuni	...	115
II.1. Adevăruri insolite	...	115
II.2. Adevăruri (in)comode: între posibil, abstract și absurd	...	127
II.3. <i>De ce și cum mințim?</i>	...	133
III. Influențare și minciună: prieteșug la cataramă	...	153
III.1. Coerența buneii intenții vs. vulnerabilitatea marionetei	...	153
III.2. Influențarea (in)vizibilă	...	167
IV. Moralitate economico-socială vs. fraudă	...	177
IV.1. Moralitate vs. indulgență: război sau pace?	...	177
IV.2. Dizarmonia minciunii pe piața forței de muncă	...	187

IV.3. Sub camuflajul minciunii-kitsch: realități și costuri	...	197
IV.3.1. Kitsch-ul sub semnul minciunii	...	197
IV.3.2. „Kitsch-ul rezistă”. Costuri ale minciunii-kitsch.	...	203
IV.4. Minciuna lui <i>Homo Economicus</i> : din slăvi, spre dezonoarea îngerului căzut	...	213
IV.4.1. „Mincinosul oarecare” vs. alura lui <i>Homo Economicus</i> : apropieri și controverse	...	213
IV.4.2. Deformarea realității economice: „efectul aurei” și „efectul diavolului”	...	223
IV.4.3. Individ vs. <i>Homo Economicus</i> , în caruselul minciunii din Cyberspace	...	233
IV.4.4. „Minciuna planetară”: terorismul cibernetic, teză a capitalizării informației în scop de fraudă	...	247
V. Ambuscada minciunii	...	261
V.1. Multiculturalism și migrație: între adevăr, exagerare și minciună (ne)cosmetizată	...	261
V.1.1. <i>Departate de conventionalism și de conveniențe</i>	...	261
V.1.2. <i>Multiculturalism și migrație: de la percepte la ofense</i>	...	267
V.2. „Minciuna are picioare scurte”... sau nu: economia și societatea, între <i>Remake</i> și <i>Reload</i>	...	283
V.3. Și bogații mint	...	297
V.3.1. <i>Economics: între narcisism financiar și himera superiorității avuției</i>	...	297
V.3.2. <i>Loialitate divizată, loialitate dinastică, loialitate religioasă: frânturi de adevăr și stigmatte ale minciunii</i>	...	309
VI. Chiaroscuro: spre un Economics imperfect al mizelor minciunii	...	317
VI.1. <i>Chiaroscuro</i> : mizele minciunii și gura știrbă a răului	...	317
VI.2. Resimțind răul deliciului lumesc	...	327
VI.3. <i>Profiler</i> : un <i>Economics</i> imperfect al mizelor minciunii	...	335
VI.3.1. „Ei știi deja”	...	335
VI.3.2. <i>Imortalitatea escamotării: Economics, între rigoarea geometriei și vortexul avangardismului</i>	...	345
VI.3.3. <i>Minciuna: prim-epigon pentru Economics</i>	...	355
VI.3.4. <i>Printre metehnele unui Economics imperfect: inconsecvența în fața minciunii</i>	...	369

VI.3.5. <i>Frumoasa minciună: (non)valoare?</i>	...	379
VI.3.6. <i>Nedemna minciună: dublul standard</i>	...	385
VI.3.7. <i>Economythica: strania colivie a adevărului Incomplet</i>	...	393
VI.4. <i>Adevărul și minciuna: oaspeți sau ostatici ai satirei?</i>	...	403
<i>Epilog</i>	...	415
<i>Bibliografie</i>	...	429
	□ □ □	
<i>Despre autor</i>	...	461
	□ □ □	
<i>Abstract</i>	...	465
<i>Contents</i>	...	469
<i>Notes</i>	...	473



Prolog

O parte însemnată *din noi* o destinăm cunoașterii. Dar o mică fracțiune rămâne, cu îndărătnicie, potrivnică acestui proces. De aceea, chiar și atunci când răzbatem spre lumină (căutând, tenace, adevărul), ne lăsăm înconjuțați de teamă. Și... alegem uneori minciuna, care redă strădania cuiva de a ne convinge *ceva despre care știe că este un fals*. „Preferința” pentru denaturare o asociem ipostazei *simbolic nocturne* a sistemelor economico-sociale (cele care nu dovedesc înclinație spre transparența decizională, asociată luminii zilei).

Ilustrativ, arta bizantină nu va înfățișa vreodată zâmbete ale sfinților. Figurile acestora vădesc contemplație și modestie, durere și asprime. Altfel spus, chipurile immortalizate în icoane nu par a mistifica ceva. Înveșmântate în haine cu falduri largi, trupurile lor nu mint și nu maschează autenticități; ele indică lipsa atracției pentru „material” sau „pragmatic”, în folosul reflectării și al chibzuinței morale.

Comparativ, despre lumea în care trăim nu putem adevărate asemenea *tușe* celeste. Uneori, trezită *din somn*, societatea globală reacționează. Alteori, ea rămâne amorțită într-un firav accept / refuz. Dar frecvent, cade pradă pasiunii morbide pentru mâzgă, mâl și noroi. Deci, prinsă în capcană unui *mereu alt* „trebuie”, *minte*. Din cele mai vechi timpuri, labirintul și lumea subterană au fost asociate necunoscutului sau misterului, *dar și alterării sentimentului de siguranță*. *Umbrele* însoțesc evoluția individului, a comunităților și a națiunilor, lărgind *doar aparent* frontiera clarității. La fel de insidioasă, imposura creează *ziduri false* și *credințe oculte*. Ele „împing” omul să adopte felurite replici în fața fraudei: poticneala, ploconirea, plânsul, lamentarea, acceptarea, riposta, admonestarea, vrajba ș.a.

Minciuna străbate veacurile. O deosebim de *artificiu*, *păcăleală*, *trișare*, *intimidare*, *subterfugiu* și *fraudă*, dar suntem conștienți că *ea* le ademenește pe acestea și pe multe altele¹ care li s-ar adăuga în șir. *Vinovatul primordial* s-ar putea să fie *tocmai cuvântul*, folosit ca pretext, temă, logo sau simbol al *născocirii*. *De ce* am fi tentați să afirmăm un asemenea lucru? Răspunsul nostru nu ezită: atributele limbajului pot fi și *bune și rele*. Dar, în cazul minciunii, rezoluția *alunecoasă* a verbalizării și „apostila” sa comportamentală au un contur negativ. Ele sunt opozabile, de exemplu, „tiparului” *Harap-Alb*. Am ales, desigur, un basm *în care binele învinge*. Dar, în tacticile înșelătoare, câștigă structurile duplicitare, precum *Spânul* lui Ion Creangă. Sondând mai adânc temeiurile unei asemenea idei, descoperim un substrat cât se poate de real. „Povestea omului este (...) o înlănțuire de dezastre”, poate pentru că vorba creează *atât adevărul (ceea ce este), cât și minciuna (ceea ce nu este)* [Liiceanu, 2006:12].

Sondând cauzele relelor, oamenii de cultură invocă impreciziile și prefigurările deseori false sau amăgitoare din lumea de azi [Creția, 2000:7]. Motivul (așa cum îl discernem noi) este *câștigul mincinosului, pe seama celui păcălit*. Prin *tentația vicioasă a deformării*, valorile sociale riscă să fie voalate, risipite și marginalizate. Trebuie să recunoaștem că primim *un strop de noroc* doar prin „neîncetata aflare în lume a celor buni și drepti și curați” [Creția, 2000:11].

Când, în *Țara Minunilor*, adorabila Alice îi răspunde domnului Omidă „Nici eu nu știu cine mai sunt acum, știu doar cine eram azidimineață”², nu suntem tentați să acuzăm o exagerare sau o contrafacere. În acest caz – în care *adevărul candid pare minciună* – privim sincer și admirativ *transformarea individuală*, prin maturizarea spectaculoasă a unui copil.

¹ Uneori, în limbajul suburban sau în sens peiorativ, minciuna este supranumită *pe-tardă* sau *pocnitoare* (din cauza efectului / zgomotului pe care-l produce explozia acestor pseudo-artificii).

² În original: ‘I – I hardly know, sir, just at present – at least I know who I was when I got up this morning, but I think I must have been changed several times since then. (...) I can't explain myself, I'm afraid, sir (...), because I'm not myself, you see.’ [Carroll, 2000:60]

Dualismul și ipocrizia, ca însemne ale *minciunii generice*, răzbat spre noi din cele mai vechi timpuri și ar trebui să ne învețe să oferim adevărul, ocolind fățărnicia. Încercând să-i „judecăm” pe alții, auzim adesea: „Nu vezi bârna din ochiul tău, dar vezi paiul din ochiul vecinului”³. Și, doar când ne știm observați, tindem să dovedim *afabilitate forțată* în a identifica relele cauzate de *fals*.

Noi, trăitorii, ne-am obișnuit cu contextul în care învățăm să fraudăm *prin însăși esența existenței* noastre. Nu degeaba exclamă Dante, în *Divina Comedie*: „Viața-ntreagă-i o minciună!” [Alighieri, 2000:410]. Nu avem mereu încredere în surse de informare (oameni, entități sau date), deoarece suntem prea des înșelați. Nu respectăm o anumită cultură a afacerilor, pentru că sustenabilitatea ei este în derivă (urmare a fraudelor pe care le „acoperă” unele companii). Nu-i ascultăm pe alții, întrucât justificările lor exagerate par determinate de pretexte deformate. *Poate tocmai de aceea* – trădându-se când vorbesc mai mult decât alții sau când nu-și privesc interlocutorii – minci-noșii „probează” un gen de *vinovăție recurentă*⁴ pe tot parcursul vieții⁵. Nu înseamnă că sunt perdanți sau câștigători de tip „clasic”. Nicidecum: ei se pot situa între învingători, chiar dacă uneori poartă *stigmatul falsului* în tot ceea ce întreprind.

Dacă încercăm să reinterprețăm înțelepciunea antică într-o manieră *imaginativă* (personală), este posibil ca omul să „alerge” continuu după jumătatea lui pierdută (aici, în sensul completitudinii care reunește adevărul și minciuna). Oricum, *în sinea noastră* ar trebui să știm *unde anume* ne situăm între limitele cunoscute ale genotipului uman: cu precădere spre „plus” sau „minus”, respectiv spre realism sau iluzie. Cu toate acestea, știm că *ochiul nostru critic* nu se identifică prin *ochiul-cenzor al lumii în care trăim*. Oferim aici două explicații:

³ Aluzie la replica: „Fățarnicule, scoate mai întâi bârna din ochiul tău” [Matei 7:5, în: Bartolomeu, 2001:1467].

⁴ Sintagma ne aparține.

⁵ *În original*: ‘All people are liars from the cradle onwards, without exception, and that they begin to lie as soon as they wake in the morning (...) until they go to sleep at night.’ [Twain, 1992:439-440]

➔ Pe de o parte, adepții unei „revoluții comportamentale” care dă prioritate adevărului își asumă o identitate *nu neapărat agreată* în societate – iar din perspectiva imaginii lor publice, acest proces *costă*. În plus, standardele morale necesită o aplicare consecventă, nu doar o „afișare” de fațadă, ceea ce presupune înțelegerea motivației fie a onestității, fie a lipsei sale.

➔ Pe de altă parte, iată un aspect pe care nu toți îl sesizăm (sau, oricum, *nu la fel*). Constatăm că, deseori, oamenii uzează de minciuni *marcante* pentru a preveni o pierdere (monetară și / sau de imagine); totuși, pentru a obține un câștig, mulți sunt gata să apeleze la minciuni *modeste*. Motivul nu trebuie căutat foarte departe: dacă frauda generează un beneficiu (chiar mic fiind), rezultatul este pozitiv; dacă, însă, ea facilitează evitarea unei pierderi, *deja se pare că avantajul respectiv merită distorsionări majore*.

Denaturarea se impune dual (critic și admirativ), nefiind o himeră nici în societate, nici în economie și nici în alte domenii. Se întâmplă ca ea să fie *straniu întreținută* tocmai de către entități care ar trebui s-o curme – și care pot stârni cavalcade de *gafe pseudo-reparatorii*. Să fie de vină beneficiul îndoielii? Poate că da. Ca atare, cartea de față intenționează să arate că minciuna „reține” *deconspirarea*, deși nu are *pretenția secretului* (acel *ceva* care solicită atenție exclusivă în izolarea unei informații). Dar paginile sale nu oferă *scheme de rezolvare* a dilemelor morale, ci observă transformarea universului înconjurător *ca o consecință a falsului*. Ele privesc sacrificarea șansei de a fi onest (adevărul fiind „marfă rară”), în detrimentul succesului. Ideea de la care pornim este că *nu minciuna păcătuiește, ci cel care o creează, cel care o proferează, respectiv cel care o propagă*. Dacă subiectul care *alege* escamotarea (desigur, *nefiind silit s-o suporte*) are nevoie de o imagine în care să creadă, va lua drept *bun* un mesaj *fără integritate morală*. Inevitabil, cititorul va deveni fie adeptul, fie criticul manierei de lucru în numele căreia operează entitățile social-economice (subiecți cărora noi, oamenii, ne-am dori să le arătăm *mereu* considerație).

Ne-am obișnuit *prea mult* să transferăm *vina existenței* noastre fizice și / sau a celei pe care-o „gvernează” simțurile – inclusiv reflexia minciunii – pe umerii *diavolului* (orice formă ar îmbrăca acesta)⁶. Așadar, invităm cititorul la lectură. Și, parafrazându-l pe *Marele Will*⁷, suntem ispitiți să afirmăm: *A minți sau a nu minți: aceasta-i întrebarea* (engl.: *To Lie or Not to Lie: that Is the Question*).

⁶ Tocmai dintr-un asemenea motiv, am urmărit ca ilustrațiile prezentului volum să oglindească eterna *minciună duală*, îngemănând spiritul răului (disputat de înfățișări ale diavolului) cu ipostaze ale frumosului.

⁷ Este vorba despre celebra replică a lui Hamlet, „A fi sau a nu fi – iată-ntrebarea” [Shakespeare, 2010:232] (engl.: *To Be or Not to Be: that Is the Question*).



ISBN 978-606-37-2732-0